

RENÉ GIRARD EN DE THEOLOGEN

Inleiding

Ik schaam me er niet voor mezelf een Girardiaans theoloog te noemen, en doe dat met vreugde omdat ik, als je het mij vraagt, in goed gezelschap verkeer.

Ik raakte gefascineerd door de mimetische theorie om verschillende redenen. In mijn theologische opleiding en gelovige leven zocht ik naar een weg die 'orthodoxie' en 'vrijzinnigheid' zou overstijgen. Het evangelicale geloof dat ik meekreeg begon in veel opzichten te knellen, ik kon niet uit de voeten met een fundamentalistische letterlijke lezing van de Bijbel, maar tegelijkertijd vond ik de vrijzinnige alternatieven vaak oppervlakkig en al te horizontaal. Ik raakte in de loop van mijn studie in de ban van christelijke vredesethiek, de Bergrede, Jezus' afwijzing van geweld, maar dat riep nieuwe vragen op: vragen naar de aard van geweld, en hoe om te gaan met passages in de Schriften waarin geweld hoogtij viert. Om een lang verhaal kort te maken: in het werk van Girard vond ik een manier van lezen en geloven die voor een groot deel aan die zoektocht beantwoordde.

Concreet betekent dit inmiddels dat ik als voorbereiding op zondagse preken niet alleen Bijbelcommentaren erop nasla, maar ook kijk naar de mimetische dynamieken in de tekst. Toen ik de mimetische theorie net ontdekte, "preekte" ik Girard nog weleens, en legde ik stap voor stap zijn theorie uit. Inmiddels doe ik dat vrijwel nooit meer, en is de mimetische theorie op de achtergrond aanwezig. Ik hoef de theorie niet uit te leggen, maar de theorie legt de teksten uit, of opent nieuwe perspectieven.

Ik ben er oprecht van overtuigd dat de mimetische theorie mensen kan helpen in een helingsproces, zowel op individueel als collectief niveau, en voel me daarin verwant met andere Girardiaanse theologen, waarvan ik er een aantal noem.

James Alison

James Alison is een rooms-katholiek priester, een staat bekend als een van de prominente girardiaanse theologen. Als openlijk homoseksueel past hij de mimetische theorie toe op de situatie van LHBTI'ers in de (rooms-katholieke) kerk. Hij heeft een scherp oog voor de dynamiek van uitsluiting van LHBTI'ers in zijn kerk, en de rol die weggestopte schaamte daarbij speelt. De meest veroordelende uitspraken naar LHBTI'ers ziet hij als de stuip trekkingen van een uit elkaar vallende sacrale structuur, die als gevolg van het evangelie zelf op z'n einde is. Dat James zich én uitspreekt én trouw blijft aan zijn kerk en daarbij een vergevingsgezinde houding aanneemt, heeft alles te maken met de invloed van de mimetische theorie. Toen hij in aanraking kwam met *Des Choses* was het alsof hij niet aan het lezen was, maar zelf "gelezen werd".

Zijn YouTube-kanaal *Praying Eucharistically* is een goudmijn met interpretaties van Bijbelteksten, met name de evangelielezingen.

<https://jamesalison.com/>

<https://jamesalison.com/homilies-year-a/>

<https://www.nieuwwij.nl/interview/waarmee-zijn-wij-lgbt-ers-gezegend/>

Brian D. Robinette

Waar ik al tijdlang ergens het vermoeden had dat er een vruchtbare kruisbestuiving mogelijk moest zijn tussen de mimetische theorie enerzijds en contemplatieve spiritualiteit anderzijds, verwoordde theoloog Brian D. Robinette dat op een doorwrochte manier. Hij deed dat al eerder in een artikel voor *Contagion*, getiteld “Contemplative Practice and the Therapy of Mimetic Desire”:

Contemplative practice would assist in purging us (*kenosis*) from acquisitive desire so that God’s utterly creative desire may come to fuller expression in our lives through our wakeful participation.¹ [...] contemplative practice offers something indispensable to mimetic theory as well, namely, a resource for the therapy of desire that mimetic theory calls for, but that is not sufficiently elaborated in terms of transformative practices, i.e., “spiritual exercises.”²

En zeer recent verscheen van zijn hand het boek *The Difference Nothing Makes: Creation, Christ, Contemplation*. Onlangs werd er een webinar gehouden door *Theology and Peace*, waarin dit boek behandeld werd: <https://www.youtube.com/watch?v=-MMIdE2VUow&t=32s> Wat me bij is gebleven is de opmerking dat “Girardiaanse spirituele begeleiding” (“Girardian spiritual direction”) weleens een gat in de markt kon zijn.

“Alisoniaanse” Girardianen

In 2021 verscheen een doorwrocht proefschrift over de theologie van James Alison, *James Alison and a Girardian Theology* van John P. Edwards. Tijdens COV&R 2021 vond er een boekbespreking plaats:

https://www.youtube.com/watch?v=OcMEf053E_w&list=PLWq76iCMr87zLDJ92_aEBT-m5Q2O6HcIV&index=18

Een iets toegankelijker “populairder” boek werd geschreven door Gena St. David, *The Brain and the Spirit: Unlocking the Transformative Potential of the Story of Christ*, waarin de link tussen gewelddadige/geweldloze godsbeelden en neurowetenschappen wordt gelegd.

Hierin wordt veel voortgeborduurd op Alison’s werk.

<https://www.amazon.nl/Brain-Spirit-Unlocking-Transformative-Potential/dp/1725275082>

Julia Robinson Moore

Julia Robinson Moore was in 2021 te gast bij een online-bijeenkomst van de Girard Studiekring, waarin ze haar paper “The Frontier of Race in Mimetic Theory: American Lynchings and Racial Violence” presenteerde. Voor mij is Robinson Moore een voorbeeld van hoe de mimetische theorie ingezet kan worden om mensen verder te helpen om in het reine

¹ Brian, D. Robinette, “Contemplative Practice and the Therapy of Mimetic Desire,” *Contagion: Journal of Violence, Mimesis and Culture* 24 (2017): 76.

² Robinette, “Contemplative Practice and the Therapy of Mimetic Desire,” 83.

te komen met een duistere geschiedenis, voor “truth telling”, verzoening, en het begrijpen van gewelddadige dynamieken in de samenleving. Hoewel zij reflecteert op de context van de V.S. kan ik me voorstellen dat haar benadering ook kan helpen in de Nederlandse context waarin het gesprek over racisme nogal eens polariseert en explodeert.

Jonathan Foster

Ik heb dit boek nog niet gelezen, maar volgens mij brengt deze Jonathan Foster de mimetische theorie in gesprek met een relevant onderzoeksveld, namelijk met allerlei nieuwe inzichten die opgedaan zijn en worden over kwantumfysica. Als theoloog legt hij de verbinding met de zogenaamde “open en relationele theologie”, waarin concepten als Gods almacht worden bevraagd / anders worden uitgelegd.

<https://www.amazon.com/Theology-Consent-Mimetic-Relational-Universe/dp/1737664941>

De toekomst

Ik heb ervaren dat de mimetische theorie haar vruchten afwerpt bij het bestuderen van Bijbelteksten en bij het preken, en ontdek dat in navolging van veel van mijn Girardiaanse modellen. Maar ik heb ook het gevoel dat er nog meer in zit. Zo kan ik me voorstellen dat er in de toekomst “Girardiaanse retraites” gaan bestaan, waarin er aan de hand van de mimetische theorie in stilte en dialoog naar wijsheid wordt gezocht (volgens mij doet Anthony Bartlett, die ik niet noemde hierboven, ook iets soortgelijks met zijn Bethany Center: <https://www.bethanycenter.community/whoweare>).